

Ключові слова: психологічне зображення, персонаж, стилістичні прийоми, сприйняття читача, індивідуальний стиль

СТИЛИСТИЧЕСКИЕ ПРИЕМЫ ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО ИЗОБРАЖЕНИЯ ПЕРСОНАЖЕЙ В РОМАНЕ ФРЭНСИСА СКОТТА ФИЦДЖЕРАЛЬДА «ВЕЛИКИЙ ГЭТСБИ»

Е. В.Бабенко, Е. С. Марчуков

Аннотация. Статья посвящена анализу стилистических приемов психологического изображения персонажей в романе Ф.С. Фицджеральда «Великий Гэтсби» и их влиянию на восприятие читателя. Произведение содержит в себе сложные формулы эпохи и неоднозначную их трактовку через призму тонкого описания психологических образов, что перекликается с проблемами сегодняшнего дня. Двойственность, противоречивость поступков героев пронизывает всё произведение, а взаимодействие стилистических приемов и выразительных средств играют важную роль при создании портретных характеристик. Данное взаимодействие помогает создать неповторимые образы и придает индивидуальность стилю автора.

Ключевые слова: психологическое изображение, персонаж, стилистические приемы, восприятие читателя, индивидуальный стиль

УДК 123

ПЕДАГОГІЧНА КОНЦЕПТОСФЕРА ІВАНА ФРАНКА: ІСТОРІЯ ВИВЧЕННЯ І СТАН РЕЦЕПЦІЇ

В.І.МИКИТЮК, кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української літератури імені М. Возняка
Львівський національний університет ім. І. Франка (м. Львів)
E-mail: ilkovycz@lviv.farlep.net

Анотація. У короткому огляді проаналізовано і систематизовано історіографію та основні проблеми дослідження і рецепції педагогічних концептів І. Франка за останні 130 років. Наголошено на актуальності і неперехідній цінності європейських цивілізаційних і дидактичних постулатів, які стверджував Франко в органічному поєднанні із національним стрижнем української педагогіки. Вперше здійснено періодизацію педагогічного франкознавства, окреслено основні полемічні вузли і проблеми його розвитку та практичного застосування в умовах трансформації української освітньої системи на сучасному етапі. Головно окреслено центри дослідження та визначальні джерела і здобутки в освоєнні проблеми. Розглянуто конкретні приклади анахронічної рецепції педагогічного життєпису і спадщини класика у сучасних наукових університетських середовищах. Акцентовано на потребі створення цілісної проблемно-синтетичної монографії про Франка-дидакта.

Ключові слова: Іван Франко, педагогічна концептосфера, сучасна рецепція дидактичних ідей, періодизація педагогічного франкознавства, проблемно-синтетична монографія

Актуальність. Визначальним для європейської приналежності українців головно є вік і міська ідентичність: переважно це міська молодь і підприємці. Ще більше впливає знання історії і шкільний досвід.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Соціологія сьогодні стверджує, що лишень 15% населення України ідентифікують себе з європейською історією, половина бачить себе у минулому у східнослов'янській спільноті, а третина вважає свою історію унікальною. Вагомою причиною такої статистики є анахронічне вивчення у школі історії та літератури. З советських часів вивчаємо історію українську і всесвітню, подібно трактуємо і літературу. Школярі та студенти не можуть пов'язати події і тексти європейські та українські. Історія все ще хороша «наша», і погана «їхня», тобто – капіталістична. В умовах трансформації суспільства загалом і системи освіти зокрема важливо засвоїти уроки минулого, у тому числі настанови Івана Франка, який небезпідставно вважав, що стале прагнення поступу, вдосконалення особистості освіченого Українця у напрямку загальнолюдських цінностей повинне ґрунтуватись на ґрунті патріотизму, національної гідності, на знанні великої участі свого народу в європейській історії та сучасності. Історичний досвід національної педагогіки, зокрема погляди І. Франка на методіку викладання української літератури, абсолютно позачасові, адже мислитель сформувався та діяв в «західних» цивілізаційних обставинах. Нинішній стан вивчення доробку і рецепції Франка-педагога є незадовільним, бо і сьогодні часто сприймається тенденційно, крізь призму «радянської» педагогіки.

Мета. Назрілою є потреба цілісної проблемно-синтетичної монографії про Франка-ментора, наукового осмислення його прози, літературної критики та публіцистики, художніх текстів, у яких порушено проблеми навчання та взаємостосунків учня і вчителя, мемуарів, рецензій і відгуків про дидактику літератури.* Для вирішення цього питання передусім потрібно систематизувати педагогічне франкознавство, зазначивши головні проблемні вузли в їхньому освоєнні.

Методи. У процесі дослідження застосовано наступні методи: аналіз, синтез, узагальнення, систематизація.

Результати. Першим періодом можна вважати прижиттєві розвідки, рецензії, огляди, на деякі з яких прореагував ще І. Франко. Від розділу в «Історії літератури руської» Ом. Огоновського (1893 р.)*, продовжені працями С. Єфремова, І. Ющишина, Г. Войташевського, М. Возняка про Франка-педагога. Дискусійними пуантами сприйняття робіт цих франкознавців, у яких знаходимо багато цінного фактажу про етапи та особливості шкільної, гімназійної та університетської освіти Франка, лектуру у «тривіальній» та «нормальній» школі, впливи вчителів та викладачів, освітні та політичні пріоритети, є два: джерела Франкового максималізму (так званого «цвинтарництва») в оцінках австрійської освітньої

* Про це писав І. Денисюк ще 25 років тому. Див.: *Денисюк І. Перебудова і франкознавство* / Іван Денисюк // Денисюк І. О. Літературознавчі та фольклористичні праці: У 3 томах, 4 книгах. – Львів: [У надзаг.: Львівський національний університет імені Івана Франка], 2005. – Т. 2: Франкознавчі дослідження. – С. 215-238; *Денисюк І. Франкознавство: здобутки, втрати, перспективи* / Іван Денисюк // Денисюк І. О. Літературознавчі та фольклористичні праці: У 3 томах, 4 книгах. – Львів: [У надзаг.: Львівський національний університет імені Івана Франка], 2005. – Т. 2: Франкознавчі дослідження. – С. 238-245.

* Див.: Огоновський О. Іван Франко [Розділ з «Історії літератури руської»... (Частина III. – Відділ II. – С. 915-1072. Львів, 1891)] / Текст Омеляна Огоновського адаптував Володимир Микитюк // Микитюк В. Іван Франко та Омелян Огоновський: мовчання і діалог. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2000. – С. 97-187.

системи; автобіографізм белетристики про школу. Йдеться про те, що соціологічні штампи її поцінування авторства С. Єфремова запозичили частково М. Возняк та І. Ющишин, а пізній Франко активно спростовував «характеристику своїх дитячих літ»: «Вона, навпаки наскрізь неправдива, бо основана не на моїх власних споминах, про які в мене не допитував д. Єфремов, але на ніби автобіографічних оповіданнях про малого Мирона, в яких справді міститься дещо автобіографічне, але далеко більше чисто літературного...» [12, с. 229].

Другий період представляє франкознавство міжвоєнного двадцятиліття із його поділом на дві основні магістралі в окупованих Росією і Польщею частинах України та відповідними оцінками дидактичних елементів спадщини мислителя. Відзначимо дві домінуючі лінії доби «Розстріляного відродження»: соціологічну, яка набула невдовзі форми вульгарно соціологічної (В. Коряк), формальну, або ж наукову (учні філологічної школи В. Перетца – М. Зеров, М. Драй-Хмара, П. Филипович, а також М. Євшан). Вагомим досягненням стало видання у Харкові 29 томів (32 книги) творів Франка, що їх було реалізовано за редакцією С. Пилипенка, а підготував до друку І. Лизанівський. Характеристичним для наступних 60-ти років став розділ «Іван Франко» в «Нарисі історії української літератури» Володимира Коряка [5, с. 353–437]. Советський історик літератури безапеляційно сформулював ідеологічне кліше, що стало «зразком» для більшості дослідників Франкової спадщини: «Особиста драма Франка в тім, що в Галичині йому не було розгону. Мусив підлягати міщанським нормам, асимілюватися в багні дрібної буржуазії, яка на той час була попутницею пролетаріату і селянства» [5, с. 368]. Очевидно тенденційною є загальна «жахна картина Василіянської педагогіки» [5, с. 409], або ж абсурдний висновок: «Цікаво те, що Міхонський є емігрант з Росії. Очевидно, на думку Франка, тільки російська культура створювала людей з такою надзвичайно широкою освітою, широким поглядом на історичний процес, людей так одмінних од галицьких інтелігентів» [5, с. 422]. Натомість інакше оцінювали систему освіти для українців в Австрійській монархії представники «формальної», або ж «наукової» школи франкознавства у советській Україні. Зокрема М. Зеров, окреслюючи основні етапи еволюції митця, писав: «Школу Франко перейшов довгу і хорошу – спочатку в Ясениці Сільній, де вчився читати українською, польською і німецькою мовами, потім у Дрогобицькій нормальній школі (чотирикласовій, міській) при василіянському монастирі» [2, с. 465]. Із рецепції Франкових ідей у педагогічній сфері упродовж міжвоєнного періоду у Галичині треба відзначити цікаву дискусію між літературознавцями і церковними ієрархами щодо так званого «культу Франка» (О. Назарук, К. Чехович, О. Мох та ін.) та системоутворюючу діяльність М. Возняка з його емпіричним етапом дослідження і систематизації текстів та епістолярію Франка, публікаторську і реноваторську діяльність засновника франкознавства.*

Третій період становлять дослідження 1950-1980-х рр., активізовані особливо до 100-го ювілею письменника. Закономірно, що утворилися два антагоністичні центри: советський та діаспорний. Кращими зразками підцензурних методичних розвідок про Франка-педагога є праці О. Мазуркевича, В. Смаля, О. Дзевєріна, Б.

* Про це див.: *Ільницький М. М.* Між ідеологією і естетикою. Франкознавчі дослідження міжвоєнного двадцятиліття в Західній Україні / Микола Миколайович Ільницький // Іван Франко у критиці: західноукраїнська рецепція 20-30-х років ХХ ст. [Упорядник і автор вступного слова Микола Ільницький]. – Львів : ВЦ ЛНУ імені Івана Франка, 2010. – С. 3–24; *Микитюк В.* Загальноєвропейські тенденції української католицької критики у Львові 1-ї половини ХХ ст. / Володимир Микитюк // *Literatura ukraińska XIX i XX wieku w kontekście europejskim* | Українська література ХІХ-ХХ століть у європейському контексті. – Pod redakcją Ludmiły Siryk | Під редакцією Людмили Сірик. – Wydawnictwo uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej. – Lublin, 2008. – С.119–127.

Степанишина, І. Денисюка, З. Гузара та ін. Деяким ученим, попри неминуче ідеологічне нашарування у їхніх працях, почасти вдавалося реалізовувати свій науковий потенціал. Стосується це франкознавчих розвідок В. Смалья, які підсумовано ґрунтовною монографією «Педагогічні ідеї Івана Франка» у 1966 році [11]. Книга абсорбувала все найкраще і найгірше, що було зроблено на той час у вивченні педагогічних концептів Франка. З одного боку, завершено формування ідеологічного ярлика-шаблону про письменника-«попутника» та безпідставно задекларовано, що «Високо оцінив Франко і прогресивну російську педагогіку. Письменник відзначив її ідейність, гуманізм, наукову оригінальність і підкреслював, що завдяки діяльності прогресивної російської інтелігенції, яка боролась за високі соціально-політичні ідеали, Росія в галузі педагогіки йшла попереду Західної Європи» [11, с. 186], а «Австрійська шкільна система з її реакційними рисами прирікала педагога на моральне і духовне падіння, перетворювала його в бездушну істоту, послушне знаряддя властей, кар'єриста» [11, с. 126]. З іншого боку, науковець вперше оприлюднив у монографії багато невідомих архівних матеріалів, однак цензурував їх, використовуючи суб'єктивно і тенденційно. Загалом же висвітлено об'єкт дослідження виключно через сито комуністичної ідеології, тому для аналізу В. Смалья обрав не всю спадщину мислителя, однобічно і тенденційно догматизував погляди Франка, використовуючи головню його праці 1870-1880-х років та лишень вибірково – 1890-1910-х. До важливих здобутків франкознавства заслужено належить комплектація та опублікування у 1960 році збірника педагогічних статей і висловлювань класика, що його здійснив О. Дзеверін (Іван Франко. Педагогічні статті і висловлювання / [Упоряд. О. Г. Дзеверін]. – К. : Рад. школа, 1960. – 299 с.), вперше у перекладі українською мовою відкривши для читача дев'ятнадцять польсько– та німецькомовних публікацій Франка. Загалом книжка містить п'ятдесят п'ять статей та уривків і сьогодні залишається хай не повним, але найбільш доступним джерелом. Завершила «ювілейне» десятиріччя у 1966 році ґрунтовна і новаторська методична книга Б. Степанишина «Вивчення творчості Івана Франка в школі», адресована вчителю-словеснику (Степанишин Б. І. Вивчення творчості Івана Франка в школі / Б. І. Степанишин. – К. : Рад. школа, 1966. – 224 с.). Автор-методист написав універсальний посібник про вивчення літератури на прикладі життєпису і творчості Франка, що не мав аналогів на той час. Степанишин використав багато невідомого франкознавчого матеріалу, оригінально проінтерпретував Франкові тексти. Посібник відзначається вивіреном науковим підходом та незвичайною як на той час політичною нейтральністю, україноцентричними орієнтаціями, хоча невідрефлектованими і незалученими залишилось чимало праць мислителя.

Вільними від ідеологічного пресу залишалися розвідки українських учених-франкознавців в екзилі, однак на їхній роботі позначалась відсутність архівів, періодики та наукового академічного середовища. Все ж таки діаспорне літературознавство в рамках функціонування кількох незалежних наукових інституцій (НТШ, УВУ у Мюнхені, УВАН, Фундації ім. Шевченка та ін.) гідно відзначило 100-і роковини письменника та видало десятки праць про нього, що мають неперехідне значення. З-поміж цих досліджень відзначимо фундаментальну книгу С. Сірополка «Історія освіти в Україні» (Сірополко С. Історія освіти в Україні / Степан Сірополко. – К. : Наукова думка, 2001. – 912 с.; Перше видання у Празі в 1936 р., друге – 1958 – теж там, і перевидано в Україні аж в 2001 році), у якій скрупульозно проаналізовано на основі масивного фактажу у тому числі й освітню політику імперії Габсбургів часу Франка. Продовжував свою діяльність знаний

бібліограф і дослідник творчості Франка, його знайомець і приятель В. Дорошенко, який вивчав і педагогічні погляди свого вчителя. Особливе значення для розуміння еволюційного розвитку педагогічних ідей у Франка та його оцінок школи та вчителів має капітальна книга Л. Луціва [8]. Науковець дуже точно розставив акценти на причинах Франкового критицизму, аргументовано опонував совєтським франкознавцям: «Тут треба пригадати, що І. Франко не так чорно дивився на свої шкільні роки, як це люблять тепер представляти, говорячи про «буржуазну школу», а ще до того у оо. Василян» [8, с. 38–39]. Концептуальне значення для справжнього про– чи пере–прочитання Франка, розуміння його світоглядних ціх, національного духу, знаковості постаті для формування модерної нації мають розвідки Є. Маланюка (Маланюк Є. В пазурах раціоналізму (до трагедії Франка) / Євген Маланюк // Іван Франко у критиці: західноукраїнська рецепція 20–30-х років ХХ ст. – Львів : ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2010. – С. 304–308; Маланюк Є. Франко як явище інтелекту / Євген Маланюк // Маланюк Є. Книга спостережень. Статті про літературу. – К. : Дніпро, 1997. – С. 195–200), який писав: «Франко народився, жив і діяв на терені Галичини, отже, тієї частини Батьківщини, де панував режим австро-угорської монархії, де зв'язок з західноєвропейськими культурними осередками був ближчий, де національно-суспільне життя мало більш організований характер, де, врешті, культурно-історичний процес протікав без помітних перерв, криз чи й катастроф, що було так притаманне для того процесу на Наддніпрянщині. В Галичині було національне шкільництво. Був мінімум політичних прав. Була, хоч і досить звужена, свобода національної й особистої індивідуальності» [9, с. 187]. Продуктивними і сьогодні для значного сегмента франкознавства залишаються погляди етнопсихолога В. Яніва, який досліджував традиціоналізм національного і соціального в українській виховній системі також і на прикладі текстів Франка, зокрема його ранньої творчості (Янів В. Українська родина в ранніх повістях Івана Франка / Володимир Янів // Іван Франко. Збірник філологічної секції для відзначення 110-річчя народин і 50-річчя смерті Івана Франка. – Т. 33. Ч. II. – Нью Йорк; Париж; Торонто : Накладом Наукового Товариства ім. Шевченка в ЗДА, 1968. – С. 103–134; Янів В. Нариси до історії української етнопсихології / Володимир Янів / Матеріяли упорядкував і підготував до друку д-р Микола Шафовал. – Мюнхен : Український Вільний Університет, 1993. – 217 с.).

Четвертий період представляють поліфонічні франкознавчі студії часів незалежності України, коли з'явилась можливість синтетичного вивчення Франкового педагогічно-літературознавчого дискурсу та оформились два основних франкознавчих центри (львівський і дрогибицький), утворено Інститути Франкознавства у Львівському та Дрогобицькому університетах. Об'єднуючою і генеруючою стала діяльність І. Денисюка, який окрім згаданих вище програмних статей написав шерег інших розвідок про освітній «життепис» класика та автобіографізм його художніх текстів про школу, про проблеми міжнаціональних стосунків і шкільну лектуру, про методіку викладання української літератури та аксіологічні дилеми у публіцистичних і педагогічних творах І. Франка. Денисюкові рецензії на франкознавчі збірники і видання, полемічні статті про наповнення шкільних та університетських програм текстами Франка, про генологічну специфіку вивчення художніх творів у школі і виші, про новаторство письменника та його концепцію національної літератури стали класикою франкознавства, ґрунтовною методологічною базою для будь-якого виду наукового пізнання спадщини мислителя, звісно ж – також у ракурсі

літературознавчо-педагогічному.* Дедуктивний огляд франкознавчих монографій у «денисюківське» десятиріччя з 1998 до 2008 року здійснили М. Легкий і С. Пилипчук [7, с. 21–31], зreferувавши книги Т. Пастуха, М. Легкого, В. Микитюка, Р. Голода, Р. Чопика, М. Гнатюка, А. Скоця, Б. Тихолоза, В. Корнійчука, В. Працьовитого, І. Денисюка, Т. Салиги, Л. Сеника, Я. Мельник, Р. Горака та Я. Гнатіва, Л. Бондар та інших франкознавців. Етапним для франкознавства стало проведення у 1996 році Міжнародної наукової конференції «Іван Франко – письменник, мислитель, громадянин» (Матеріали Міжнародної наукової конференції (Львів, 25–27 вересня 1996 р.). – Львів : Світ, 1998. – 872 с.) та у 1998 році Міжнародної наукової конференції «Українська філологія: школи, постаті, проблеми» з нагоди 150-річчя заснування першої кафедри української словесності (Збірник наукових праць Міжнародної конференції, присвяченої 150-річчю від дня заснування кафедри української словесності у Львівському університеті (Львів, 23–25 жовтня 1998 р.) – Львів : Світ, 1999. – Частина 1. – 740 с.). 150-річчя від дня народження Каменяра-Мойсея у 2006 році університет його імені удекорував проведенням Міжнародного наукового конгресу, а публікація матеріалів стала визначною подією для франкознавства (Іван Франко: дух, наука, думка, воля: Матеріали Міжнародного наукового конгресу, присвяченого 150-річчю від дня народження Івана Франка (Львів, 27 вересня – 1 жовтня 2006 р.). – Львів : ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2008. – Т. 1. – 1160 с.; Львів, 2010. – Т. 2. – 1150 с.). Знаменно, що вперше в історії проведення франкознавчих симпозіумів було утворено окрему секцію «Педагогіка», у якій продискутовано багато цікавих для сучасної української освіти аспектів Франкової педагогічної спадщини.

Фундаментальне значення для сучасного франкознавчого процесу загалом і для системного дослідження педагогічної проблематики у спадщині класика зокрема має академічне коментоване довідання Франкового 50-томовика: «Додаткові томи до Зібрання творів у п'ятдесяти томах» (Т. 51; 52; 53; 54), публікація видання «Покажчик купюр: (до Зібрання творів Івана Франка у п'ятдесяти томах)» (К., 2009), що його здійснили науковці Інституту Івана Франка НАН України. Чимало наукових ідей (також і педагогічно-методичних) реалізовано у процесі роботи над проектом «Іван Франко: Літературна енциклопедія», яка готується в Інституті Франка у п'яти томах. Франкознавці цієї науково-дослідної інституції опублікували багато цінних авторських і колективних монографій, збірників, у яких частково порушено і проблематику рецепції педагогічного доробку мислителя, інтерпретації та сучасної реінтерпретації його класичних художніх текстів, авторської методології аналізу Франкових творів.

Ще одним центром франкознавства безперечно є «мала батьківщина» Франка – Дрогобич. Науковці Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка передусім у дидактичному, навчально-методичному сегменті франкознавства створили потужну наукову школу, яку представляють декілька оригінальних осередків. Інститут Франкознавства скомплектував у 2003 [3] та 2009 [4] роках два цінних науково-методичні збірники про вивчення творчості Франка у школі, а також разом із кафедрою теорії та історії літератури видав упродовж 2001-2015 років шість збірників наукових праць «Франкознавчі студії». Ця ж кафедра опублікувала три книги матеріалів циклу Міжнародних наукових конференцій «Нагуєвицькі читання». Вагоме фактологічне і методологічне значення мають дослідження історії української освіти і виховання

* Близько 20 праць І. Денисюка з цією тематикою містяться у: *Денисюк І. О. Літературознавчі та фольклористичні праці* : [у 3 т., 4 кн.] / Іван Овксентійович Денисюк. – Львів : вид-во Львів. ун-ту, 2005. – Т. 2 : Франкознавчі дослідження. – 528 с.

другої половини XIX–XX ст., загальної і порівняльної педагогіки, теорії і методики виховної роботи, проблем дитиноцентризму в педагогічних науках, інститутів і чинників виховання, аксіологічних засад сучасної освіти, що їх здійснює колектив кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Дрогобицького університету. Тут сформовано самобутню наукову школу «Історія, теорія і практика української освіти і виховання», у рамках якої чимало розвідок спрямовані на вивчення педагогічної спадщини І. Франка. Наукова продукція представлена у регулярних фахових збірниках праць із серії «Людинознавчі студії» та інших спорадичних виданнях.

Загальний перелік названих вище науковців, які так чи так досліджували Франкову педагогічну парадигму, варто доповнити іменами З. Гузара, М. Гольберга, Я. Грицака, Л. Тимошенка, Г. Васяновича, О. Вишневського, Є. Пшеничного, М. Ільницького, Н. Тихолоз, А. Швець, М. Чепіль, І. Набитовича, Л. Богачевської, М. Стельмаховича, Д. Скільського, В. Погребенника, М. Євтуха, С. Пультера, В. Захарової, Л. Каневської та ін. Між тим, окрім суто філологічно-педагогічних напрацювань емпіричного характеру та низки аналітичних розвідок про педагогічний вимір та параметри дидактичної спадщини Франка у діаспорному просторі, досить широко реалізованих можливостей уже науково об'єктивного студювання часів незалежності України, все ще немає узагальнюючої синтетичної праці про Франкові педагогічні концепти. У науковий обіг увійшли без перебільшення тисячі різнопланових і різновартісних розвідок, що дозволяє по-новому, по-сучасному осмислити та зробити позитивною педагогічну методологію мислителя. Серед них багато інтердисциплінарних і суміжних із педагогікою та літературознавством студій із історичних, філософських, політологічних, правових та інших галузей, які також дуже важливі для дослідження означеної проблеми. На жаль, уже в 21 сторіччі не бракує анахронічних педагогічних «біографій» І. Франка, базованих на компіляції розглянутих повище праць советських франкознавців піввікової давнини. До такого штибу робіт належить розділ «Іван Якович Франко (1856–1916)» в університетському підручнику «Персоналії в історії національної педагогіки. 22 видатних українських педагоги. – К. : ВД «Професіонал», 2004». Ж. Борщ все ще наголошує на Франковій «...критиці класового характеру виховання в капіталістичному суспільстві» [1, с. 289], градує педагогів минулого на «прогресивних» і «реакційних», пише про «боротьбу трудящих», «єзуїтський режим виховання», «садистську злобу вчителів» у школі і т. д. Однобічне відбирання спадщини Франка з вульгарно-соціологічних позицій класової боротьби, надмірне наголошування на антиклерикальних висловлюваннях анахронічно представлено і в ще одному університетському навчальному посібнику (Мосіяшенко В.А., Курок О.І., Задорожна Л.В. Історія педагогіки України в особах. Навчальний посібник. – Суми, 2005. – С. 137–141). У неспівмірно короткому розділі про педагогічні думки І. Франка також допущено багато фактографічних та смислових помилок. Анахронічними є статті Л. Кобель (Кобель Л. Ідеї Івана Франка про місце і значення народної школи в Галичині / Леся Кобель // Педагогічні науки [Текст] : збірник наукових праць. Вип. 1 / Полтавський держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка ; голов. ред. М. Степаненко. – Полтава : [б. в.], 2009. – С. 125–129), І. Кравченка [6]. Зокрема, «класовим» підходом позначена повністю вторинна стаття І. Кравченка, заснована на тій же «позачасовій» монографії В. Смаля 1966 року та атавістичних твердженнях автора про Франка, який «...переконливо довів, що в умовах несправедливого суспільного ладу зміст і методи шкільного навчання й виховання підпорядковуються цілям підготовки

вірних слуг експлуататорської держави. Разом із тим, він розкрив захоплюючі перспективи розвитку освіти і виховання в новому суспільстві, що є характерним для сьогодення» [6, с. 151].

Висновки і перспективи. Педагогічна рецепція Франка все ще часто є застарілою, базованою головню на працях піввікової давнини, тому існує актуальна потреба узагальнюючої праці, у якій би було сфокусовано і синтезовано Франкову літературознавчу і педагогічну методологію, системно актуалізовано через сучасне висвітлення фактів і текстів його погляди та ідеї на вивчення української літератури у початковій, середній і вищій школі. Педагогічні ідеї І. Франка не втратили здатності значного впливу на розвиток теорії і методики викладання літератури, а тому важливою і потрібною є синтеза, яка б узагальнювала попередні дослідження та розширювала наукове поле. Органічною є потреба виокремити продуктивність західноєвропейських педагогічних постулатів, які розвивав у своїй практиці Франко, часто випереджаючи час, артикулюючи концептуальні ідеї, впровадити які можливо лише у розвинутому громадянському суспільстві.

Список використаних джерел

1. Борщ Ж. В. Іван Якович Франко (1856-1916) / Ж. В. Борщ // Персоналії в історії національної педагогіки. 22 видатних українських педагоги. – К.: ВД «Професіонал», 2004. – С. 287–320.
2. Зеров М. Франко – поет / Микола Зеров // Твори: У 2 т. – Т. 2: Історико-літературні та літературознавчі праці / Упорядкування Г. П. Кочура, Д. В. Павличка. – К. : Дніпро, 1990. – С. 457–491.
3. Іван Франко в школі. Збірник науково-методичних праць / Ред. кол.: М. Гуняк (гол. ред.), Л. Гулевич, О. Баган та ін. – Вип. 1. – Дрогобич : Коло, 2003. – 260 с.
4. Іван Франко в школі. Збірник науково-методичних праць / Ред. кол.: Л. Гулевич (гол. ред.), Є. Пшеничний, З. Гузар та ін. – Вип. 2. – Дрогобич : Коло, 2009. – 257 с.
5. Коряк В. Нарис історії української літератури. II. Література буржуазна / Володимир Коряк. – Харків : Держвидав України, 1929. – 620 с. [Фотопередрук Олекси Горбача. Мюнхен, 1994]. – С. 353–437.
6. Кравченко І. Іван Франко: життя, діяльність та педагогічні погляди / І. Кравченко / Педагогічні науки. – К., 2014. – № 60. – С. 147–153.
7. Легкий М., Пилипчук С. З останнього десятиліття франкознавства / М. Легкий, С. Пилипчук // Слово і час. – 2008. – Число 10. – С. 21–31.
8. Луців Л. Іван Франко – борець за національну і соціальну справедливість / Лука Луців. – Нью Йорк – Джерзі Сіті : Свобода, 1968. – 654 с.
9. Маланюк Є. Франко незнаний / Євген Маланюк // Маланюк Є. Книга спостережень. Статті про літературу. – К. : Дніпро, 1997. – С. 187–194.
10. Микитюк В. Іван Франко і методика викладання української літератури : навчально-методичний посібник / Володимир Микитюк. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2014. – 200 с.
11. Смаль В. Педагогічні ідеї Івана Франка / Василь Смаль. – К. : Рад. школа, 1966. – 186 с.
12. Франко І. В інтересі правди / Іван Франко // Зібрання творів : у 50 т. Т. 39 / Іван Франко. – К. : Наук. думка, 1983. – С. 227–231.

References

1. Borshch Zh. V. Ivan Yakovych Franko (1856-1916) [Ivan Franko (1856-1916)] / Zh. V. Borshch // Personalii v istoriyi natsional'noyi pedahohiky. 22 vydatnykh ukrayins'kykh pedahohy. – K. : VD «Profesional», 2004. – S. 287–320.
2. Zerov M. Franko – poet [Franco - poet] / Mykola Zerov // Tvory: U 2 t. – T. 2: Istoryko-literaturni ta literaturoznavchi pratsi / Uporyadkuvannya H. P. Kochura, D. V. Pavlychka. – K. : Dnipro, 1990. – S. 457–491.
3. Ivan Franko v shkoli. Zbirnyk naukovo-metodychnykh prats' [Ivan Franko in school. Collection of scientific-methodical works] / Red. kol.: M. Hunyak (hol. red.), L. Hulevych, O. Bahan ta in. – Vyp. 1. – Drohobych : Kolo, 2003. – 260 s.
4. Ivan Franko v shkoli. Zbirnyk naukovo-metodychnykh prats' [Ivan Franko in school. Collection of scientific-methodical works] / Red. kol.: L. Hulevych (hol. red.), Ye. Pshenychnyy, Z. Huzar ta in. – Vyp. 2. – Drohobych : Kolo, 2009. – 257 s.
5. Koryak V. Narys istoriyi ukrayins'koyi literatury. II. Literatura burzhuazna [Essay on the History of Ukrainian literature. II. Literature bourgeois] / Volodymyr Koryak. – Kharkiv : Derzhvydav Ukrainy, 1929. – 620 s. [Fotoperedruk Oleksy Horbacha. Myunkhen, 1994]. – S. 353–437.
6. Kravchenko I. Ivan Franko: zhyttya, diyal'nist' ta pedahohichni pohlyady [Ivan Franko: life, activities and pedagogical views] / I. Kravchenko / Pedahohichni nauky. – K., 2014. – # 60. – S. 147–153.
7. Lehkyy M., Pylypchuk S. Z ostann'oho desyatylittya frankoznavstva [The last decade of Franko studies] / M. Lehkyy, S. Pylypchuk // Slovo i chas. – 2008. – Chyslo 10. – S. 21–31.
8. Lutsiv L. Ivan Franko – borets' za natsional'nu i sotsiyal'nu spravedlyvist' [Ivan Franko - a fighter for social justice and national French unknown] / Luka Lutsiv. – Nyu York – Dzherzi Syti : Svoboda, 1968. – 654 s.
9. Malanyuk Ye. Franko neznanyy [Franco unknown] / Yevhen Malanyuk // Malanyuk Ye. Knyha sposterezhen'. Statti pro literaturu. – K. : Dnipro, 1997. – S. 187–194.
10. Mykytyuk V. Ivan Franko i metodyka vykladannya ukrayins'koyi literatury : navchal'no-metodychnyy posibnyk [Ivan Franko and methods of teaching Ukrainian literature] / Volodymyr Mykytyuk. – Ternopil' : Navchal'na knyha – Bohdan, 2014. – 200 s.
11. Smal' V. Pedahohichni ideyi Ivana Franka [Teaching ideas by Franko] / Vasyl' Smal'. – K.: Rad. shkola, 1966. – 186 s.
12. Franko I. V interesi pravdy [In the interest of truth] / Ivan Franko // Zibrannya tvoriv: u 50 t. T. 39 / Ivan Franko. – K.: Nauk. dumka, 1983. – S. 227–231.

ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ КОНЦЕПТОСФЕРА ИВАНА ФРАНКО: ИСТОРИЯ ИССЛЕДОВАНИЯ И СОСТОЯНИЕ РЕЦЕПЦИИ

В. И. МЫКЫТЮК

***Аннотация.** В кратком обзоре проанализированы и обобщены основные проблемы историографии, изучения и рецепции педагогических концептов И. Франко за последние 130 лет. Подчеркнуто актуальность и непреходящие ценности европейских цивилизационных и дидактических постулатов, которые утверждал Франко в органическом сочетании с национальными основами украинской педагогики. Впервые произведено периодизацию педагогического франковедения, излагаются основные узлы полемики и проблемы его развития и практического применения с точки зрения преобразования украинской системы*

образования сегодня. Обобщены главные исследовательские центры, источники и достижения в освоении проблемы. В статье рассматриваются конкретные примеры анахронического восприятия педагогического наследия классика в нынешней исследовательской университетской среде. Акцентировано на необходимости создания целостной проблемно-синтетической монографии о наследии Франко-дидакта.

Ключевые слова: Иван Франко, педагогическая концептосфера, современная рецепция педагогических идей, периодизация педагогического франковедения, проблемно-синтетическая монография

IVAN FRANKO'S PEDAGOGICAL CONCEPT SPHERE: RESEARCH HISTORY AND PERCEPTION

V. I. Mykytyuk

Abstract. *The article provides the analysis and systematization of historiography and the main problems of the study and perception of Ivan Franko's pedagogical concepts over the last 130 years. A major research focus is on the topicality and enduring value of fundamental European civilisational and didactic principles postulated by Ivan Franko, which are inextricably intertwined with the national pivot of Ukrainian pedagogical science. This is the first scholarly attempt to periodize pedagogical Franko studies, outline the main controversies and difficulties involved in their development and implementation against the backdrop of the current transformation of Ukrainian educational system. The paper surveys the leading research centres as well as the reference sources and findings in the area to date. It offers a detailed account of the anachronic perception of I. Franko's life and heritage widely held in contemporary scientific university circles. There is particular emphasis on the need for a comprehensive problem synthetic monograph about Franko as a pedagogue.*

Introduction. *Literary education is crucial to the formation of the European identity of Ukrainians. In times of radical reforms in Ukraine's educational system, the value of the historical heritage of the pedagogical science, particularly the one accumulated by Ivan Franko in milieu of Western civilization, cannot be emphasized enough. Ivan Franko's works are often perceived in a rather biased way from the perspective of Soviet pedagogical science, which renders the results of the investigations arbitrary and inconclusive and, therefore, calls for the need to study the writer's heritage at greater length.*

Purpose. *The problem of a comprehensive synthetic monograph on Ivan Franko as a pedagogue and the periodization of Franko studies has now become only too urgent.*

Analysis of recent researches and publications. *The first period of studying I. Franko's heritage comprises the researches conducted by Om. Ohonovskyi, S. Yefremov, M. Vozniak, I. Yushchyn, H. Voitashevskyi. Some of them were commented upon by Ivan Franko. The second period comprises Franko studies of the two inter-war decades, further branching into two main research lines in the territories of Ukraine occupied by Russia and Poland, which differ in their appreciation of the didactic heritage of the scholar. The third period of the 1950-1980s witnessed a significant surge of interest in Ivan Franko's works and a revival of scholarly attention to his heritage as the centenary of the writer's birth approached. Around that time, two antagonistic centres were formed: in the Soviet Union and the diaspora. The investigations conducted by O. Mazurkevych, V. Smal', O. Dzeverin, B. Stepanyshyn, I. Denysiuk, S. Huzar are the most outstanding examples of the censored methodological studies of Franko's pedagogical heritage. The scholarly papers by S. Siropolko, V. Doroshenko, L. Lutsiv, Y. Malaniuk, V. Yaniv represent literary criticism in the diaspora that developed within the framework of several scientific institutions functioning independently. The fourth period is related to Ukraine gaining independence and is distinguished by the formation of two leading research*

centres of Franko studies in L'viv and Drohobych. It is represented by the polyphonic Franko studies, I. Denysiuk's seminal contribution to the development of literary criticism and pedagogical science, the publication of many-faceted monographs on Ivan Franko, pivotal international conferences held in L'viv and Drohobych Universities. A 50-volume collection of Franko's writings supplemented with academic commentary, the edition of 'Pokazhchyk kupiur' published by the researchers at Ivan Franko Institute, the National Academy of Sciences of Ukraine, is of fundamental importance for the systematic investigation of the pedagogical heritage of the writer.

Results. However, despite the considerable number of philological and pedagogical empirical studies and an extensive range of analytical researches on the pedagogical dimension of Franko's heritage in the diaspora, there has been no synthetic study generalizing of Franko's pedagogical concepts so far. The perception of I. Franko's literary and scientific writings largely remains open to debate in school and university scholarly circles, which still hold deep-seated prejudices and stereotypes as regards the writer's heritage.

Discussion. Ivan Franko's pedagogical postulates continue to exert a profound influence on the development of the theory and methodology of teaching literature, which is why the issue of a synthetic study intended to consolidate theoretical insights into the problem under investigation and expand the scope of research has become more compelling than ever. Equally worthy of mention is the overwhelming impact of Franko's Western European pedagogical beliefs, often postulated by the scholar far ahead of his time. The writer put forward the novel ideas whose implementation can only be feasible in a fully-fledged highly developed civil society.

Keywords: Ivan Franko, pedagogical concept sphere, contemporary perception of didactic postulates, periodization of pedagogical Franko studies, problem synthetic monograph

УДК 821.111

MODERNIZM TRADITION IN ALAN MOORE'S GRAPHIC NOVEL "V – FOR VENDETTA"

O. V. CHAIKOVSKA, PhD, Candidate of Philological Sciences,
L. A. CHUCHNO, PhD, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
State Agrarian Engineering University in Podilya (Kamianets-Podilskyi)
E-mail: olgachaikovskaya@ukr.net

Abstract. The evolution of 21st century novel is regarded. The paper concentrates on fiction subjectivity reflection in Alan Moore's graphic novel "V – for vendetta". The graphic novel is considered to be the result of modern novel transformation. The article investigates this issue by examining the narrative techniques accompanied by graphic presentation.

According to the analysis of recent researchers and publications there is no universal definition of the graphic novel as a literary phenomenon. So the paper is an extension to examine the narrative strategies of "V – for vendetta" inherited in modernism novels.

The narrative inquiry and analysis were used in the study.

The impact of the modernism characteristics on the Alan Moore's graphic novel "V – for vendetta" is shown. The study has confirmed the deepening of fiction subjectivity which is manifested in not distinct measure between reality and illusion as author's interpretation of the picture of the world through masking, disguising, hallucinations and unconscious